

Nobelovci Leopold Lavoslav Ružička (1887.-1976.) i Vladimir Prelog (1906.-1998.) učenici osječkih škola

Stjepan Sršan

Državni arhiv u Osijeku, K. Firingera 1

Stručni članak

UDK 547:929-052(092)

Prispjelo: 7. rujna 2009.

Svaka sredina, a osobito škola, profesori i suučenicima ostavljaju značajne tragove u životu budućih znanstvenika i kulturnih djelatnika. To je bio slučaj i s dvama hrvatskim nobelovcima Leopoldom Lavoslavom Ružičkom i Vladimirom Prelogom koje je značajno oblikovala i usmjerila osječka sredina i gimnazije.

U radu se donose osnovni podatci o osječkoj sredini, profesorima i suučenicima budućih hrvatskih nobelovaca Leopolda Lavoslava Ružičke i Vladimira Preloga za vrijeme njihova boravka i školovanja u Osijeku krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Osječki profesori i kolege učenici imali su značajan utjecaj na oblikovanje i usmjerenje naših nobelovaca te je Osijek i po tome zaslužan. Imena profesora i suučenika, povadena iz tadašnjih školskih sposobnika i imenika, govore tko ih je poučavao, s kim su se družili i u kakvim su to prilikama i okolnostima živjeli i radili mladi gimnazijalci, buduću nobelovci. S mnogima svojim kolegama iz gimnazije naši su nobelovci održavali prisne veze do kraja života te su rado izmjenjivali uspomene iz mladih dana. Stoga rad prvenstveno želi pokazati da su određena sredina, profesori, škola i suučenicima uvijek zaslužni za buduće oblikovanje osoba te da i oni imaju zasluga u prinosu što su ga čovječanstvu dali naši nobelovci.

Ključne riječi: Leopold Lavoslav Ružička; Vladimir Prelog; Profesori; Gimnazija; Gimnazijalci; Osijek

UVOD

Godine 2006. navršilo se 30 godina od smrti, a 2007. godine 120 godina od rođenja svjetski poznatoga znanstvenika, nobelovca, Hrvata, Leopolda Lavoslava Ružičke. Isto tako 2006. godine obilježili smo 100. godinu rođenja nobelovca Vladimira Preloga nizom znanstvenih i kulturno-prosvjetnih događanja. Oba nobelovca boravila su u Osijeku te polazila gimnazije gdje su primili temelje i početne poticaje za svoj budući uzlet u znanosti kojom su obogatili svijet. U tom je povodu Družba "Braća Hrvatskog zmaja", Zmajski stol u Osijeku predvođen svojim poduzetnim pročelnikom prof. emeritusom Antunom Tucakom, zmajem Sovičkim pokrenula inicijativu i ostvarila da se ispred gimnazije u koju su polazili (današnja Prirodoslovno-matematička) s južne strane, u osječkoj Tvrdi podigne zaslužnim velikanima, osječkim gimnazijalcima, đakovačkom i srijemskom biskupu, rođenom Osječaninu, Josipu Jurju Strossmayeru, zatim nobelovcu Leopoldu Lavoslavu Ružički i nobelovcu Vladimiru Prelogu, rondel velikana s njihovim poprsjima. To je trajni podsjetnik na velikane osječkih gimnazija i na ono što je Osijek imao u svojoj sredini. Idejno rješenje i projekt rondela izradio je akademik Andrija Mutnjaković, Zmaj Osječki III., dok je biste izradio akademski kipar Marijan Sušac (1).

Budući da o nobelovcima Ružički i Prelogu postoje primjereni radovi i literatura, ovdje se ne ćemo baviti njihovim životima i radu kao ni znanstvenim zaslugama i značenju. Ovdje se ukratko osvrćemo na široj javnosti njihov malo poznati boravak u Osijeku, školovanje u Osijeku, njihove profesore,

predmete i ocjene te na njihove suučenike. Sve je to značajno utjecalo na budućnost naših nobelovaca te su oni bili s mnogim profesorima i suučenicima u bliskom druženju cijeli život. Ove podatke donosimo iz njihovih školskih imenika koji se čuvaju u Državnom arhivu u Osijeku te iz njih prilažemo po dvije fotokopije, da se vide predmeti i njihove ocjene.

U radu prikazujemo školovanje Leopolda Lavoslava Ružičke i Vladimira Preloga u Osijeku i njihovo školsko okruženje: za Ružičku od 1891. do 1906. odnosno za Preloga od 1919. do 1921. godine, gdje su provodili svoje dane i stekli temelje za daljnje studiranje i znanstveni rad. Može se reći da je kod većine zaslužnih i poznatih ljudi bila presudna školska sredina, dakle učitelji, profesori, školski vršnjaci i sam grad za njihov daljnji razvoj i usmjerenje. U kolikoj je mjeri takva sredina utjecala na Ružičku i Preloga, teško je točno odrediti, ali je neosporno ostavila duboke i neizbrisive tragove u njihovome daljnjem životu i radu (2).

Leopold Lavoslav Ružička u osječkome okruženju i školovanje 1891.-1906. godine

Podsjetimo se da se Leopold Lavoslav Ružička rodio u Novome Vukovaru 13. rujna 1887. od oca Stjepana, bačvara i veletrgovca, te majke Amalije rođ. Sever. Oni su prvo imali sina Franju, rođenog u Vukovaru 16. rujna 1886. godine koji je umro 26. rujna iste godine i pokopan je na rkt. groblju u Novome Vukovaru. Nakon njega rodio se naš nobelovac, 13. rujna 1887. g. Na krštenju je dobio ime Leopold Stjepan te je kršten u franjevačkoj župnoj crkvi u Vukovaru 15. rujna iste

godine. Ovim drugim imenom Stjepan, koje je dobio po ocu, nije se koristio u javnosti, najvjerojatnije zbog mlađega brata Stjepana. Kasnije, osobito u osječkoj sredini, Leopolda su svi zvali Lavoslav, kako se nalazi u školskim svjedodžbama i imenicima, a koje se opet prestalo rabiti kad je otišao u Njemačku i Švicarsku. Krsni kum bio je Karlo Schmidt, gostioničar a krstio ga je vukovarski župni pomoćnik, franjevac Gerardo Edinger. Nakon Leopolda Stjepana rodio se treći sin Stjepan, 20. lipnja 1889. godine u Vukovaru, koji će kasnije postati liječnik (3).

Leopoldov otac bio je spretan i dovtljiv čovjek. Tomu svjedoči i činjenica da je on za svojega sina Leopolda uplatio policu osiguranja, kao i za mlađeg brata, što im je kasnije omogućilo školovanje. Naime otac im je rano umro od kapi, 19. studenog 1891. godine, kad je Leopold imao 4 godine te je pokopan u Vukovaru. Nakon smrti supruga iste 1891., godine majka s dvoje djece preselila se u Osijek kod njihovih teta Katarine i Eme Prukner u Gundulićevu 13.

Došavši iz lijepoga ali maloga grada Vukovara na Dunavu u veliki grad Osijek na Dravi, mali Leopold i brat Stjepan stjecali su nova iskustva i prijatelje dok nije Leopold pošao u prvi razred pučke škole u Aninu školu. U svim školskim dokumentima od 1. razreda pučke škole do velike mature više ne stoji ime Leopold Stjepan, nego samo novo ime **Lavoslav** (4).

Ružičkina mladost bila je sretna zahvaljujući majci i tetama. Njegovi kolege iz mladosti vele da je bio miran, zatvoren i hladnokrvan, što su kasniji Ružičkini poznavatelji jedva mogli povjerovati. Drugi kažu da nije ništa vidio ni čuo oko sebe jer je bio jedna "studierter Kopf" - glava koja samo razmišlja. Od milja su ga zvali Poldi, skraćeno od Leopold. Dobro je od djetinjstva govorio njemački. Kao dječak bio je religiozan, pa je čak mislio poći za svećenika, ali se ipak nakon mature odlučio za kemiju.

Na jesen 1894. mali dječak Leopold Ružička krenuo je u I. razred pučke škole u Gornjem gradu, u Osijeku, u Aninoj ulici udaljenoj oko 1 km od svojega boravišta. Prvu godinu išao je u Nižu pučku školu u Aninoj ulici, a kada je 1895. godine završena nova i velika zgrada pučke škole u Jägerovoj ulici (danas zgrada Filozofskoga fakulteta), išao je od II. razreda u nju jer mu je bilo nešto bliže i jer su tako odredile vlasti. Prvi razrednik bio mu je Matej Pavlović, učiteljica Katica Hudetz, dok je vjeroučitelj bio Josip Mihelčić, a ravnatelj škole Škender (Krst) Dončević. U Aninoj školi bila su dva prva velika razreda, a Ružička je bio u Ib razredu gdje je bilo čak 60 učenika, zbog nedovoljnoga prostora jer su u nju djeca polazila iz cijeloga Gornjega grada pa se već gradila nova velika pučka škola u Jägerovoj ulici. Prvi razred završio je s ocjenama: ćudoređe pohvalno, polazak marljiv, vjeronauk vrlo dobar, čitanje vrlo dobro, stvarna obuka na temelju čitanja dobro, računstvo i geometrijsko oblikovanje vrlo dobro, slojd dobro, svjetovno i crkveno pjevanje dobro, gimnastika vrlo dobro. Opći red napretka I. s odlikom (5).

Drugi razred pučke škole polazio je od 1895. godine u novoj pučkoj školi u Jägerovoj ulici, koja je se doimala dostoj-

anstveno svojom veličinom, ljepotom i suvremenošću školske zgrade. Učitelji su uglavnom bili isti kao i u I. Razredu, osim novoga vjeroučitelja Ante Schmidta. U II. i III. razredu Ružička je imao slične ocjene kao i u I. razredu te ih je završio I. s odlikom.

IV. razred polazio je u ljeto 1998. g. Ocjene su bile: ćudoređe vrlo dobro, polazak škole vrlo marljivo, nauk vjere (čitanje slavenskoga pisma) vrlo dobro, čitanje i razumijevanje s vježbama u govoru vrlo dobro, računstvo i geometrijsko oblikovanje vrlo dobro, krasopis vrlo dobro, risanje dobro, svjetovno i crkveno pjevanje dobro; njemački jezik vrlo dobro, gimnastika vrlo dobro. Tada se dotadašnje Ružičkino školsko društvo značajno razilo jer je on pošao u gimnaziju.

Prema glavnome imeniku kraljevske velike (klasične) gimnazije u Osijeku vidi se da je u I. razred bio upisan u osječkoj Kraljevskoj velikoj (klasičnoj) gimnaziji u Tvrdi (na današnjem Trgu sv. Trojstva, današnja zgrada Ekonomske i upravne škole) i Lavoslav Ružička u I. b razredu 1898./9. g. Tada je ravnatelj klasične gimnazije bio poznati kulturno-prosvjetni djelatnik Ivan Rabar koji će ostati ravnatelj tijekom svih godina Ružičkina gimnazijskoga školovanja (6).

U I.b gimnazijskome razredu Ružičkin razrednik bio je Feliks Barušić, poznati profesor (7). Razred je imao 42 učenika. Profesori na osječkoj klasičnoj gimnaziji krajem 19. i početkom 20. st., dakle u vrijeme školovanja Ružičke, bili su sve vrsni stručnjaci, znanstvenici i pedagozi. Za većinu njih dajemo najosnovnije biografske podatke jer su i oni doprinijeli intelektualnom razvoju Ružičke. Predavali su mu:

Nauk rimokatoličke vjere dr. Ivo Kraljević, prof. (8)
Latinski i hrvatski jezik te krasopis Vjekoslav Celestin, prof. i poznati pisac osobito iz područja muzeologije i povijesti. (9)
Njemački jezik A. Miškatović.
Zemljopis Josip Purić. (10)
Matematika i prirodopis Feliks Barušić.

S Ružičkom su u I.b razredu klasične gimnazije u Osijeku bili sljedeći suučenicima, kasnije mnogi poznati javni, kulturni i prosvjetni djelatnici, koji su održavali međusobne veze:

Altgeier, Franjo iz Osijeka, Ašperger, Miroslav iz Đakova, Bošnjaković, Božo iz Mrzovića, Brandt, Stjepan iz Osijeka, Briszky, Josip iz Lukafalu u Mađarskoj, Crnjanović, Marko iz Sotina, Čizmarević, Franjo iz Đakova, Drakulić, Đuro iz Semeljaca, Enyedy, Šandor iz Tomašova u Ugarskoj, Fichtner, Leonardo iz Valpova, Feiger, Josip iz Đakova, Gjelatović Fabijan iz Gorjana, Gregurinčić, Dragutin iz Martonfa Ugarska, Hakenberger, Hinko iz Osijeka, Hasenauer Mijo iz Osijeka, Hoeger, Franjo iz Gomboša Ugarska, Homan, Adam iz Osijeka, Huterer, Ferdo iz Bešenova Slavonija, Jordanić, Nikola iz Bjelovara, Klemer, Ilija iz Vrbanje, Kovačević, Matija iz Valpova, Kranje, Julije iz Đakova, Lončarić, Dragutin iz Valpova, Marušić, Mijo iz Širokog Polja, Morić, Andrija iz Đakova, Möhler, Josip iz Jasenovca, Muck, Hugo iz Osijeka, Müller, Ivan iz Kis Kozara Ugarska, Novak, Andrija iz Osijeka, Ollrom, Mirko iz Viljeva, Pejaković,

SLIKA 1.:
Svečanost u povodu polaganja kamena temeljca Rondela velikana u osječkoj Tvrđi
FIGURE 1:
Foundation-stone laying ceremony for "Rondel velikana" in the Osijek Tvrđa

SLIKA 2.:
Zgrada Treće gimnazije u Osijeku s kompjutorskom simulacijom Rondela velikana
FIGURE 2:
Building of the Third comprehensive school in Osijek with a computer simulation of "Rondel velikana"

Živko iz Hrtkovaca Slavonija, Prezel, Dane iz Zlatara Hrvatska, Rubčić, Petar iz Rastoka kod Smiljana, Ruszwurm, Alberto iz Belišća, pod br. 35. **Ružička, Lavoslav** /podebljao priređivač/ iz Vukovara, Schäffer, Adolf iz Osijeka, Schmidt, Gabrijel iz Đakova, Schwarz, Ivan iz Đakova, Speer, Josip iz Beremenda Ugarska, Šestak, Cvjetko iz Đakova, Šuster, Edo iz Drenja, Trišler, Emanuel iz Đakova, Valentić, Mato iz Đakova, Vuletić, Dragutin iz Siska i Zelenka, Lujo iz Osijeka.

Iz popisa gimnazijalaca I.b razreda vidimo tko su bili Ružičkini suučenci i odakle su bili. Većina njih ostati će usko povezana s Ružičkom do kraja gimnazijskoga školovanja, a neki i tijekom cijeloga život kao što to i danas biva.

U II.b razredu klasične gimnazije u Osijeku 1899./1900. godine gdje se nalazio i Ružička bilo je svega 38 učenika. Sada je razrednik bio prof. Vjekoslav Celestin. Ostali profesori bili su isti kao i u Ib razredu, osim što je za njemački jezik došao Đuro Szabo, za zemljopis i povijest Dragutin Martić, za matematiku A. Hladnik (11), za krasopis Petar Valjavec (12), za pjevanje Ivan Žak, a za risanje Dimitrije Marković (13).

Ružičkini suučenci su u II-b razredu bili:

Altgaier, Franjo (rođen u Osijeku), Bahorić, Vjekoslav (rod. u Zagrebu), Banjanin, Žarko (Zemun), Belajčić, Vladimir (Osijek), Božić, Aleksandar (Zemun), Brisky, Josip (Lukafa Ugarska), Crnjaković, Marko (Sotin), Drakulić, Đuro (Semeljci), Frank, Rikard (Osijek), Geiger, Josip (Đakovo), Hasenauer, Mijo (Osijek), Homan, Adam (Osijek), Huterer, Ferdo (Bešenovo Slavonija), Ilić, Feodor (Bjelovar), Kenfelj, Zlatko (Đurđevac), Kohn, Makso (Osijek), Lončarić, Dragutin (Valpovo), Lužinski, Svetislav (Pakrac), Mejer, Kurt Alan (Mikleuš), Mišković, Iso (Lipova Ugarska), Morić, Andrija (Đakovo), Muačević, Stojan (Osijek), Njemirovsky, Makso (Salagubovska Rusija), Novak, Andrija (Osijek), Pejaković, Živko (Hrtkovci), Popović, Miloš (Herczeg-Suljos Ugarska), Radotić, Milenko (Bobota), Rupčić, Petar (Smiljan, Hrvatska), Ruszwurm, Albert (Belišće), Ruvarac, Milan (Karlovac, Hrvatska), pod br. 31. **Ružička, Lavoslav** /podebljao priređivač/ Vukovar, Sabljak, Rudolf (Koprivnica), Subotić, Slavko (Boljevci, Slavonija), Šuster, Slavko (Drenje), Terzić, Franjo (Đakovo), Trišler, Emanuel (Đakovo), Valentić, Mato (Đakovo), Weiner, Makso (Žepče, Bosna). Veći broj gimnazijalaca bio je iz Đakova zbog toga što je u Osijeku postojalo sjemenište odakle su pitomci išli u ovu gimnaziju.

U III.b razredu klasične gimnazije u Osijeku 1900/01. godine razred je imao samo 29 učenika. Ružičkin razrednik bio je poznati hrvatski povjesničar prof dr. Ferdo Šišić. Novi profesori bili su:

- latinski jezik Petar Valjavec, prof.
- grčki jezik Petar Valjavec, prof
- njemački jezik i povijest prof. dr. Ferdo Šišić (14)
- prirodopis dr. K. Babić, dok su ostali profesori bili isti kao prošle godine tj. u II. gimnazijskome razredu.

U IV. gimnazijskome razredu razrednik je bio dr. Josip Bösendorfer. Bio je samo jedan razred spojen od ranija dva, ali je zato imao 59 učenika. Profesori su bili:

- nauk vjere dr. Ivo Kraljević
- latinski i neobvezatni francuski jezik Vladoje Dukat (15)
- grčki jezik Vjekoslav Celestin
- hrvatski jezik, zemljopis i povijest Josip Bösendorfer
- njemački jezik Ivan Grünwald
- matematika i fizika Antun Hladnik
- stenografija Miloš Božić
- risanje Dimitar Marković

Budući da je IV. razred bio sastavljen od ranijih a) i b) razreda, navesti ćemo učenike s kojima je pohađao i družio se budući nobelovac Ružička. U zagradi dajemo mjesto rođenja samo za nove učenike, dok se za ostale vidi mjesto njihova rođenja iz ranijih razreda.

Andrašek, Josip (Irig), Banjanin, Žarko, Belajčić, Vladimir, Bobalić, Ivan (Županja), Bošnjaković, Božo (Mrzović), Božić, Aleksandar, Brisky, Josip, Crnjaković, Marko (Sotin), Csaplar, Andrija, Dietz, Erik, Drakulić, Đuro, Ducić, Julije (Mitrovica), Dürr, Josip (Bilje), Dvoržak, Stjepan (Valpovo), Ester, Krešimir (Osijek), Frank, Rikardo, Frauenheim, Stjepan (Osijek), Galović, Ferdo, Đelatović, Fabijan, Đurić, Stjepan, Gutzmirtl, Stjepan (Nova Gradiška), Hasenauer, Mijo (Osijek), Homan, Adam, Hrabal, Franjo (Osijek), Ilkić, Ferdo, Jordanić, Mikola, Kenfelj, Zlatko, Koča, Momir (Osijek), Kohn, Makso, Kovačević, Matija (Valpovo), Koszely, Ljudevit (Osijek), Lončarić, Dragutin, Lužinski, Svetislav (Pakrac), Marinović, Milan (Trnava), Mesić, Stjepan (Valpovo), Milfajt, Ante, Morić, Andrija, Muačević, Stojan, Müller, Josip (Indija), Njemirovsky, Makso, Novak, Andrija, Puanović, Stanko (Orahovica), Petz, Viktor (Đakovo), Rupčić, Petar, Ruszwurm, Albert, Ruvarac, Milan, br. 47. **Ružička, Lavoslav** /podebljao priređivač/, Sabljak, Rudolf, Srödenyi, Zoltan (Osijek), Schäffer, Adolf, Šestak, Josip (Sibinj), Šnajder, Mirko (Satnica), Šumanovac, Antun, Šuster, Slavko, Tesko, Gustav (Valpovo), Trišler, Emanuel (Đakovo), Vac, Dimitrije, Valentić, Mato (Đakovo), Vernić pl. Kis-Turanski, Makso, Weiner, Makso (Žepče, Bosna), Zelenko, Fran Božidar, Živković, Andrija.

U V. gimnazijskom razredu Ružičkin razrednik bio je Vjekoslav Celestin. Razred je imao 42 učenika, a profesori i učenici bili su uglavnom isti kao i prošle godine.

U VI. razredu kraljevske velike gimnazije (klasične) u Osijeku školske godine 1903./4. Ružičkin razrednik bio je poznati jezikoslovac Vladoje Dukat, dok je kod profesora došlo do nekih promjena:

- nauk vjere rimokatolicima je predavao kateheta Dragutin Jakić
- latinski kao i neobvezatni francuski jezik Vladoje Dukat
- grčki jezik A. Miškatović
- hrvatski jezik dr. David Bogdanović
- njemački jezik Ernest Pascher (16)

SLIKA 3.:
Družba Braća Hrvatskog Zmaja, Zmajski stol u Osijeku
FIGURE 3:
Brothers of the Croatian Dragon, Dragon table in Osijek

SLIKA 4.:
Osijek-panorama Gornjega grada, 1930.
FIGURE 4:
Osijek-panorama of the Upper Town, 1930

- povijest dr. Josip Bösendorfer
- matematika Antun Hladnik
- prirodopis Fran Dominković
- risanje kao neobvezatni predmet Dimitar Marković

Razred je imao samo 31 učenika, dakle vidljivo je da se broj gimnazijalaca u višim razredima znatno smanjivao.

U VII. gimnazijskome razredu šk. god. 1904./5. Ružičkin razrednik bio je matematičar Antun Hladnik, dok su ostali profesori bili:

- nauk vjere za rimokatolike kateheta Dragutin Jakić
- latinski jezik Milutin Mencin (17)
- grčki jezik Marko Horvat
- hrvatski jezik P. Ratković
- njemački jezik Ernest Pascher
- povijest dr. Josip Bösendorfer
- matematika i fizika Antun Hladnik
- propedeutika Antun Laska (18).

Neobvezatne su predmete predavali: talijanski Ivan Rabar (19), gimnastiku Ljudevit Sorlini i stenografiju Miloš Božić.

VII. razred velike gimnazije imao je 30 učenika te ih ne navodimo jer su bili isti kao i prije.

VIII. razred Kraljevske velike gimnazije (klasične) u Osijeku imao je školske god. 1905./6. svega 27 učenika maturanata. Ravnatelj gimnazije i dalje je bio Ivan Rabar, a Ružičkin ravnatelj dr. Josip Bösendorfer. Ostali profesori bili su:

- vjeronauk za rimokatolike, gdje je bio i Ružička, predavao je kateheta Dragutin Jakić
- latinski jezik Milutin Mencin
- grčki jezik Marko Horvat
- hrvatski jezik Petar Ratković
- njemački jezik Ernest Pascher
- zemljopis, povijest i propedeutika dr. Josip Bösendorfer
- matematika i fizika Antun Hladnik.

Neobvezatne su predmete predavali: francuski jezik Vjekoslav Celestin, pjevanje Ivan Žak, stenografiju Sigismund Čajkovac, talijanski Ivan Rabar i crtanje Dimitar Marković. (20)

Učenici u VIII. gimnazijskome razredu zajedno s Ružičkom bili su sljedeći:

Antolović, Jovan (rođ. 1884. u Šarenggradu, otac ekonom u Šarenggradu),
Ašperger, Miroslav (1887. u Đakovu, otac učitelj u miru u Đakovu),
Banjanin, Žarko (1887. u Zemunu Slavonija, otac posjednik u Osijeku),
Belajčić, Vladimir (1887. u Osijeku, otac kovač u Osijeku),
Božić, Aleksandar (1888. u Zemunu Slavonija, otac prof. kr. realke u Osijeku),
Csaflar, Andrija (1886. u Lipovici Ugarska, otac nadničar u Osijeku),

Ditz, Erik, (1888. u Osijeku, otac dr. prava i pristav Trgov.-obrtničke komore u Osijeku),
Drakulić, Đuro (1887. u Semeljcima, majka švelja u Đakovu),

Fichtner, Leonardo (1888. u Valpovu, otac učitelj u Osijeku),
Frank, Rikard (1888. u Osijeku, majka posebnica u Osijeku),
Galović, Ferdo (1887. u Županji, otac ratar u Županji),

Đelatović, Fabijan (1886. u Gorjanima, majka seljakinja u Gorjanima),

Đurić, Stjepan (1886. u Kukujevcima, otac ratar u Kukujevcima),

Milfajt, Ante (1885. u Novoj Jošavi Slavonija, stipendist Horninga),

Morić, Andrija (1887. u Đakovu, otac postolar u Đakovu),
Muačević, Stojan (1888. u Osijeku, otac odvjetnik u Osijeku),

Novak, Andrija (1888. u Osijeku, majka udova, a skrbnik odvjetnik Paleček u Vukovaru),

Petz, Vladoje (1887. u Đakovu, majka udova u Đakovu, skrbnik župnik Novosel u Andrijevcima),

Ruvarac, Milan (1887. u Karlovcu, otac kancelist u Osijeku),
br. 19. **Ružička, Lavoslav** /podebljao priređivač/ (13. 9. 1887. u Vukovaru, rkt., majka Ljubica, posebnica u Osijeku, Gundulićeva 13, skrbnik Milan Vaniček ravnatelj polj. banke u Zagrebu). Ružička je položio ispit zrelosti na Kraljevskoj velikoj gimnaziji u Osijeku 23. lipnja 1906. g. i proglašen je zrelim s odlikom. U napomeni kojem se zvanju želi posvetiti navedeno je "tehničar".

Servaci, Emil (1887. u Indiji Slavonija, otac općinski bilježnik u Jankovcima),

Šumanovac, Antun (1884. u Bošnjacima, majka seljakinja u Bošnjacima),

Vac, Dimitrije (1884. u Mitrovici Slavonija, otac obrtnik u Babinoj Gredi),

Vernić pl. Kis Turanski, Makso (1888. u Petrovaradinu Slavonija, otac satnik u Osijeku),

Weisner, Makso (1889. u Žepču Bosna, otac knjigovođa u Donjem Predrijevu kod Orahovice),

Zelenko, Fran (1886. u Suhopolju, otac kolar u Suhopolju),

Živković Andrija (1886. u Sikirevcima, otac obrtnik u Sikirevcima).

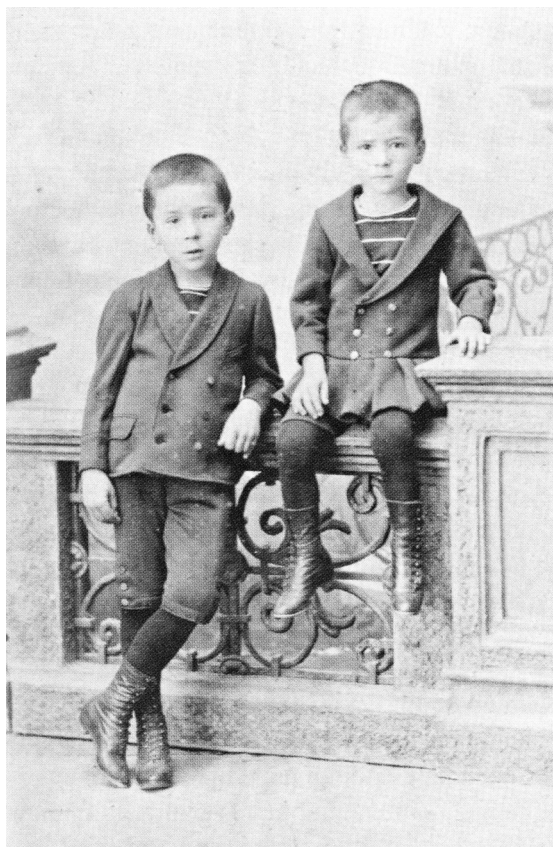
Budući da su gimnazijalci maturirali 1906. godine, dio ih je pošao na studije u razna mjesta, dok su se drugi zaposlili.

Iz osnovnih prethodnih podataka o profesorima i gimnazijalcima povađenih iz Matice i sposobnika za učitelje i glavnih imenika gimnazije mogu se vidjeti Ružičkini profesori, predmeti, zatim suučenci i godine te mjesto rođenja, zanimanja roditelja i gdje su se trenutno nalazili, kao i Ružičkine ocjene iz priloženih kopija. Mnogi tadašnji maturanti kasnije su postali značajne i poznate osobe u javnome, kulturno-prosvjetnome i gospodarskome životu ne samo Osijeka, Slavonije i Hrvatske, nego su dali neprocjenjive prinose za cijelo čovječanstvo. Dakako da među njima u prvome redu mislimo na nobelovca Leopolda Lavoslava Ružičku.

SLIKA 5.:
Osijek, Tvrđa, 1911. g.
FIGURE 5:
Osijek, Tvrđa, 1911

SLIKA 6.:
Ružička - desno brat Stjepan
(izvor Gradski muzej Vukovar)
FIGURE 6:
Ružička - brother Stjepan on the
right (source Town museum
Vukovar)

Br. <i>35</i>	Učnikovo		Školarinu plaća ili je oprosteno otpisom		Kako je primljen?
prezime: <i>Ružička</i>	I. polugod	<i>plaća</i>		<i>iz pisane škole</i>	
ime: <i>Lavoslav</i>	II. polugod	<i>opu 30. I. 1899. br. 3040</i>			
dan, mjesec i godina rođenja: <i>13. IX. 1887.</i>			Stipendija kakva, kolika, čijom i kojom odlukom podijeljena?		Izvadak iz svjedodžbe od drugdje donešene
mjesto rođenja: <i>Vukovar</i>					
domovina: <i>Slav.</i>					
vjeroispovijest: <i>r.k.t.</i>					
Ime	oca (matere)	skrbnika	odgovornoga priglednika	stanodavca	
<i>Stalija Ružička</i>		<i>Vaniček Mila</i>	-	<i>prati</i>	
Stalež	<i>posebnica</i>	<i>činovnik</i>	-		
Mjesto prebivanja (stan)	<i>Ug. g. Gundulićeva ul. 13.</i>	<i>Zagreb, Mar. bala. 2.</i>	-		
	I. polugodišta		II. polugodišta		Bilješke
Opći red napretka:	<i>prvi</i>		<i>prvi</i>		
Vladanje:	<i>uzpravo</i>		<i>probvalno</i>		
Uspjeh u pojedinim naučnim predmetima:					
nauku vjere:	<i>veoma dobar</i>		<i>veoma dobar</i>		
latinskom jeziku:	<i>dobar</i>		<i>veoma dobar</i>		
grčkom jeziku:					
hrva'skom (srpskom) jeziku:	<i>dovoljan</i>		<i>dobar</i>		
njemačkom jeziku:	<i>veoma dobar</i>		<i>veoma dobar</i>		
zemljopisu:	<i>dobar</i>		<i>veoma dobar</i>		
povjesti:					
matematici:	<i>dobar</i>		<i>dobar</i>		
prirodopisu (<i>poal.</i>):	<i>dobar</i>		<i>dovoljan</i>		
fizici:					
propedevtici:					
krasnopisu:	<i>veoma dobar</i>		<i>veoma dobar</i>		
u neobveznim predmetima					
Izvanje lice pismenih radnja:	<i>lijepo</i>		<i>lijepo</i>		Izdana mu svjedodžba za I. polugodište dne <i>30. I.</i> 1899.
Izoštao naučn. sat	<i>71</i> : od toga neopravdano: <i>-</i>		<i>17</i> : od toga neopravdano: <i>-</i>		za II. polugodište dne <i>30. VI.</i> 1899.

SLIKA 7.: Preslik ocjena Leopolda Lavoslava Ružičke iz I. razreda gimnazije 1899. g. (HR-DAOS-157 Velika gimnazija Osijek, knj. 54)

FIGURE 7: Copy of grades of Leopold Lavoslav Ružička from the 1st grade of comprehensive school, in 1899 (HR-DAOS-157 Velika gimnazija Osijek, knj. 54)

Br. 19.	Učeničko		Školarinu plaća ili je oprošten otpisom		Kako i u kojem svojstvu je primljen?
prezime: <i>Ružička</i>			I. polugod. <i>28/2. 1899. br. 3040</i>	<i>iz izvješća svjedoka moje škole.</i>	
ime: <i>Lavoslav</i>			II. polugod. <i>isto</i>		
dan, mjesec i godina rođenja: <i>13. rujni 1887.</i>			Stipendija kakva, kolika, čijom i kojom odlukom podijeljena?		Izvadak iz svjedodžbe od drugdje donesene
mjesto rođenja: <i>Vukovar</i>					
domovina: <i>Slavonija</i>					
vjeroispovijest: <i>rim. kat.</i>					
Ime	oca (matere)	skrbnika	odgovornoga priglednika		stanodavca
	<i>Ljubića</i>	<i>Milan Vemić</i>			<i>mat.</i>
Stalež	<i>posrbnica</i>	<i>revizor polj. banke</i>			
Mjesto prebivanja (Stan)	<i>Osijek t. Jandrićev</i>	<i>župnik</i>			
	<i>br. 13.</i>				
		I. polugodišta	II. polugodišta	Bilješke	
Opći red napretka:		<i>prvi s odličnom</i>	<i>prvi s odličnom</i>		
Vladanje:		<i>povalno</i>	<i>povalno</i>		
Uspjeh u pojedinim naučnim predmetima:					
nauku vjere:		<i>veoma dobar</i>	<i>veoma dobar</i>		
latinskom jeziku:		<i>veoma dobar</i>	<i>veoma dobar</i>		
grčkom jeziku:		<i>dobar</i>	<i>dobar</i>		
hrvatskom jeziku:		<i>veoma dobar</i>	<i>veoma dobar</i>		
njemačkom jeziku:		<i>izvrsan</i>	<i>veoma dobar</i>		
zemljopisu:		<i>veoma dobar</i>	<i>veoma dobar</i>		
povjesti:		<i>veoma dobar</i>	<i>veoma dobar</i>		
matematici:		<i>izvrsan</i>	<i>izvrsan</i>		
prirodopisu ():					
fizici:		<i>izvrsan</i>	<i>izvrsan</i>		
propedeutici:		<i>veoma dobar</i>	<i>veoma dobar</i>		
krasnopisu:					
u neobveznim predmetima	<i>Francuskom jeziku (IV. t.)</i>	<i>veoma dobar</i>	<i>dobar</i>		
	<i>Italijanskom jeziku (IV. t.)</i>	<i>dobar</i>	<i>dobar</i>		
	<i>Slavoniji (IV. t.)</i>	<i>izvrsan</i>	<i>izvrsan</i>		
	<i>Prisargu (IV. t.)</i>	<i>izvrsan</i>	<i>izvrsan</i>		
Izvanje lice pismenih radnja:		<i>lijepo</i>	<i>lijepo</i>		
Izostao nauč. sat	<i>30</i>	; od toga neopravdano: ~	<i>20</i>	; od toga neopravdano: ~	
					Izdana mu svjedodžba za I. polugodište dne <i>30/7</i> 1906. za II. polugodište dne 19.....

SLIKA 8.: Preslik ocjena Leopolda Lavoslava Ružičke iz VIII. razreda gimnazije 1906. g. (HR-DAOS-157 Velika gimnazija Osijek, knj. 61)

FIGURE 8: Copy of grades of Leopold Lavoslav Ružička from the 8th grade of comprehensive school, in 1906 (HR-DAOS-157 Velika gimnazija Osijek, knj. 61)

Vladimir Prelog u osječkome gimnazijskom okruženju 1919.-1921.

Drugi nobelovac koji je bio gimnazijalac u Osijeku poslije Lavoslava Ružičke bio je Vladimir Prelog.

Vladimir Prelog rodio se u Sarajevu 23. srpnja 1906. godine, dakle upravo kad je u Osijeku maturirao Leopold Ružička. Njegov otac Milan bio je istaknuti povjesničar i sveučilišni profesor pa je zbog službe prilično mijenjao boravište. Prelog je polazio realnu gimnaziju u Zagrebu te s obzirom na to da je ondje završio prva tri razreda, nastavio je u Osijeku 1919., godine IV., a potom i V. razred ali je gimnaziju završio u Zagrebu zbog preseljenja i službe svojih roditelja.

Kad je Vladimir Prelog doselio u Osijek 1919. godine, dogodile su se značajne promjene na političkoj sceni poslije sloma Austro-Ugarske Monarhije krajem 1918. godine. Poslije 1918. g. škole u Osijeku i dalje su radile po ranijim zakonima i programima. Porastom prirodnih znanosti početkom 20. st. dobivala je sve više na značenju realna gimnazija na račun stare klasične. Realna gimnazija u Osijeku nastavila je raditi poslije 1918. g. pod nazivom Kraljevska realna gimnazija, do 1925. g. kada je dobila naziv Državna muška realna gimnazija. Već 1920./1. godine ona je imala 607 učenika te se taj broj stalno povećavao, dok je broj učenika klasične gimnazije sve više opadao. Zgrada velike realne gimnazije u koju je išao i Vladimir Prelog bila je u današnjoj Ulici K. Firingera 14, danas Prirodoslovno-matematička ili III. gimnazija (sagrađena 1890. godine) (21).

Prema podacima iz Glavnoga imenika realne gimnazije u Osijeku navodi se da je Vladimir Prelog upisan na temelju svjedodžbe III. razreda realne gimnazije u Zagrebu. Otac mu je tada radio kao ravnatelj liceja, a stanovao je u Osijeku u današnjoj Ulici Kardinala A. Stepinca br. 42. (tadašnja Teretna ulica) pa mu nije bilo daleko do gimnazije u Tvrđi.

U Osijeku se Prelog zainteresirao za kemiju kod prof. Ivana Kurie te je kao petnaestogodišnjak 1921. godine objavio kratko priopćenje u uglednome njemačkom časopisu Chemiker Zeitung pod naslovom Eine Titriervorrichtung.

U IV. razred realne gimnazije u Osijeku upisan je Prelog šk. god. 1919./20. g. u kojem je bilo čak 76 učenika. Ravnatelj Kraljevske realne gimnazije bio je dr. Josip Bösendorfer, a razrednik Nikola Popović. Predmeti i profesori u IV. razredu realne gimnazije bili su sljedeći:

- vjeronauk Ivan Brečić
- hrvatski jezik dr. Milan Stijić
- njemački jezik Maksimilijan Melkus
- latinski jezik B. Magarašević (22)
- francuski jezik dr. Ante Rubeli
- zemljopis i povijest Nikola Popović (23)
- matematika Milan Verlić (24)
- mjerstvo i mjerstveno risanje te prostorno risanje Rudolf Turković

- fizika Janko Orlović
- kemija dr. Nikola Sarić

Budući da su gimnazijski dani dio života svakoga čovjeka, to su oni bili i dio života našega Vladimira Preloga pa donosimo popis učenika IV. razreda realne gimnazije, a u zagradama godinu i mjesto rođenja učenika, zanimanje roditelja, gdje stanuju i kod koga:

- Ambrož, Oton (rođ. 1905. u Kronbergu kod Gorice, stanuje u Osijeku, vlastelinski upravitelj),
- Barany, Arnold (1904. u Podravskim Podgajcima, trgovac u Osijeku),
- Barbarić, Mladen (1906. u Iloku Slavonija, trgovac, stanuje kod franjevaca u Osijeku),
- Borević, Robert (1906. u Oslopu Ugarska, ravnajući učitelj u Osijeku),
- Bosnai, Đuro (1903. u Nagybjanu Ugarska, strojovođa u Osijeku),
- Bosutić, Nada (1906. u Sarajevu Bosna, profesor u Osijeku),
- Bröder, Milan (1907. u Đakovu, trgovac u Osijeku),
- Brückler, Vladimir (1906. u Osijeku, činovnik u Osijeku),
- Buchwald, Oton (1906. u Vukovaru Slavonija, trgovac u Osijeku),
- Boulart, Otto (1906. u Meran Tirol, ljekarnik u Osijeku),
- Cvjetičanin, Petar (1905. u Derventi Bosna, trgovac u Derventi),
- Demetrović, Slavko (1903. u Lipovcu Slavonija, trgovac u Lipovcu),
- Divjak, Dušan (1903. u Šimanovcima Slavonija, bilježnik u Šimanovcima),
- Dvoržak, Mirko (1904. u Osijeku, činovnik u Osijeku),
- Ebrić, Nada (1903. u Osijeku, ravnatelj škole u Osijeku),
- Engelmann, Andor (1905. u Osijeku, činovnik u Osijeku),
- Esinger, Gustav (1905. u Đakovu, ravnatelj ljevaonice u Osijeku),
- Fischer, Tiberije (1904. u Belišću, trgovac u Belišću),
- Fritz, Leo (1905. u Szölöspusti Slavonija, vlastelinski upravitelj u Ernestinovu),
- Frynta, Jaroslav (1906. u Grusbachu Moravska, činovnik u Osijeku),
- Fuhrmann, Thodor (1906. u Baselu Švicarska, tajnik Zemaljske banke u Osijeku),
- Gornig, Viktor (1904. u Dobri Galicija, šumar u Donjem Miholjcu),
- Grujić, Borivoje (1904. u Kruševcu Srbija, kraljevski srpski general u Osijeku),
- Heil, Ferdo (1905. u Osijeku, mesar u Osijeku),
- Henč, Dragutin (1906. u Splitu Dalmacija, tvorničar u Osijeku),
- Jahl, Nada (1905. u Valpovu, činovnik u Osijeku),
- Jelenik, Oton (1906. u Osijeku, ravnatelj mlina u Osijeku),
- Jost, Ana (1902. u Brestanovcima Slavonija, magazinski nadglednik u Slatini),
- Knežević, Miloš (1905. u Rači Slavonija, paroh u Boboti),
- Kohn, Miroslav (1905. u Čepinu, trgovac u Osijeku),
- Kolibar, Ljerka (1906. u Virovitici, kraljevski šumarski nadzornik u Osijeku),
- Lang, Margita (1904. u Osijeku, činovnik u Osijeku),

Br. 34.	Učnikovo		Oprošten od plaćanja školarine	Upisan na osnovi
prezime: Prelog			u I. polug. od cijele polovice otpisom od br.	svjedodžbe <i>četvrtoga</i> razreda
ime: Vladimir			u II. polug. od cijele polovice otpisom od br.	kao <i>ovoga završka</i> učenik
dan, mjesec i godina rođenja: 23. svibnja 1906.		Stipendija		Izvadak iz svjedodžbe od drugdje donesene
mjesto rođenja: <i>Sarajeva</i>		iz zaklade		opći napredak:
domovina: <i>S. K. S. (Bosna):</i>		u god. iznosu od K podijeljena		
vjeroispovijest: <i>katolička</i>		odlukom		
		od br.		vladanje:
ime	oca (matere)	skrbnika	odgovornog priglednika	stanodavca
	<i>Mirko</i>			<i>roditelji</i>
Stalež	<i>profesor</i>			
Mjesto prebivanja (stalež)	<i>Teretna ulica broj 42.</i>			
Godišnja svjedodžba				Bilješke
Vladanje:	<i>pothvalno</i>			Opći napredak:
Predmeti	Uspjeh			
nauk vjere:	<i>veoma dobar</i>			Učenik <i>J. M. Vrgno</i> sposoban prijeći u viši razred. Godišnja svjedodžba izdana dne 25. lipnja 1921.
hrvatski ili srpski jezik:	<i>veoma dobar</i>			
njemački jezik:	<i>veoma dobar</i>			
latinski jezik:	<i>izvrsno</i>			
zemljopis:	<i>izvrsno</i>			
povijest:	<i>veoma dobar</i>			
matematika:	<i>veoma dobar</i>			
mjerstvo i mjerstveno risanje:	/			
opisno mjerstvo:	/			
prirodopis:	<i>izvrsno</i>			
fizika:	/			
kemija:	<i>izvrsno</i>			
filozofska propedeutika:	/			
prostorno risanje:	<i>izvrsno</i>			
krasnopis:	/			
gimnastika:	<i>veoma dobar</i>			
neobligatni predmeti	/			
Izostao naučni sat i 25, od toga neopravdano 8				

SLIKA 9.:

Preslik ocjena Vladimira Preloga iz V. razreda, 1921. g. (HR-DAOS-158 Realna gimnazija, knj. 91)

FIGURE 9:

Copy of grades of Leopold Lavoslav Ružička from the 5th grade, in 1921 (HR-DAOS-158 Realna gimnazija, knj. 91)

Lang, Mira (1905. u Osijeku, trgovac u Osijeku),
Leicht, Rudolf (1905. u Otoku Slavonija, posjednik mlina u Otoku),
Lekčević, Stjepan (1905. u Babinoj Gredi, redarstveni nadzornik u Osijeku),
Levak, Anka (1904. u Osijeku, kraljevski sudbeni kancelist u Osijeku),
Löffler, Hinko (1906. u Osijeku, kapetan u Osijeku, skrbnik),
Mayer, Emil (1904. u Jozseffalva Banat, trgovac u Osijek),
Medanić, Lavoslav (1905. u Karlovcu Hrvatska, kraljevski gruntovničar u Osijeku),
Mesarić, Dragutin (1905. u Varaždinu, podpukovnik u miru u Osijeku),
Miković, pl. Milena (1904. u Mikluševcima Slavonija, udova u Osijeku),
Nemeth, Franjo (1903. u Osijeku, noćobdija u Osijeku),
Neumann, Oskar (1906. u Osijeku, udova u Osijeku),
Nikolić, Žarko (1905. u Tetešu Baranja, paroh u Dardi),
Nürnberg, Franjo (1905. u Osijeku, udova u Osijeku),
Ostoić, Darinka (1903. u Boboti Slavonija, ravnajući učitelj u Bijelome Brdu),
Pischa, Dragutin (1905. u Osijeku, kraljevski ovrhovitelj u Osijeku),
Politzer, Josip (1905. u Osijeku, ravnatelj plinare u Osijeku),
Popović, Đuro (1905. u Petrovaradinu Slavonija, redarstveni nadzornik u Osijeku),
br. 50. **Prelog, Vladimir** (23. 07. 1906. u Sarajevu Bosna, rkt, otac dr. Milan ravnatelj, liceja u Osijeku, Teretna 42 (danas Ulica kardinala A. Stepinca),
Quitt, Bela (1906. u Osijeku, trgovac u Osijeku),
Raljučić, Dragan (1905. u Našicama, gostioničar u Osijeku),
Rajić, Ivan (1906. u Donjem Miholjcu, trgovac u Osijeku),
Reich, Zdenko (1905. u Brodu na Savi, trgovac u Osijeku),
Rein, Ivan (1905. u Osijeku, odvjetnik u Osijeku),
Schulterer, Vilko (1906. u Normancima Slavonija, činovnik u Osijeku),
Singer, Slavko (1906. u Medincima Slavonija, udova u Osijeku),
Slaviček, Dušan (1906. u Osijeku, graditelj u Osijeku),
Slošić, Stjepan (1904. u Nijemcima Slavonija, općinski blagajnik u Osijeku),
Stavrić, Sava (1905. u Bosanskoj Šamcu Bosna, trgovac u Bosanskoj Šamcu),
Steinitz, Miroslav (1906. u Osijeku, činovnik u Osijeku),
Szenezi, Milivoj (1905. u Zagrebu, tipograf u Osijeku),
Szichta, Bela (1905. u Szarvasu Ugarska, trgovac u Osijeku),
Tićak, Evica (1905. u Osijeku, tapetar u Osijeku),
Tomaš, Stjepan (1905. u Osijeku, cipelar u Osijeku),
Tomašić, Dragutin (1904. u Novoj Kapeli, opančar u Novoj Kapeli),
Turk, Antun (1905. u Vukšin-Šipak Hrvatska, agronom u Osijeku),
Vuković, Zvonimir (1906. u Hrvatskoj Kostajnici, zamjenik kraljevskoga državnog odvjetnika u Osijeku),
Wirth, Josip (1905. u Budimpešti Ugarska, mašinst u Osijeku),
Woller, Zlata (1906. u Osijeku, trgovac u Osijeku),
Zsuffa, Antun (1904. u Osijeku, bravar u Osijeku),

Viktorin, Mirko (1904. u Drenovcima Slavonija, posjednik mlina u Drenovcima),
Brajčić, Marko, privatno (1892. Novi Karlovci Slavonija, skrbnik općinski činovnik Novi Karlovci),
Kajdi, Krunoslav, privatno (1888. u Pakracu),
Schrempf, Dragutin, privatno (1900. u Osijeku),
Fischer, Leo, privatno (1905. u Sisku, trgovac u Sisku).

U V. razred realne gimnazije Vladimir Prelog polazio je 1920/21. godine u Osijeku. Bilo je upisano 56 učenika, a ravnatelj je bio dr. Josip Bösendorfer (25), dok mu je razrednik bio Josip Meštrović. Predmeti i profesori bili su:

- vjeronauk za rimokatolike gdje je bio i Vladimir Prelog predavao je kateheta Marijan Jelenčić (26)
- hrvatski jezik dr. Milan Stijić (27)
- njemački jezik Maksimilijan Melkus (28)
- latinski jezik Adolf Herzer (29)
- francuski jezik Nikola Savić (30)
- zemljopis i povijest Josip Meštrović (31)
- matematika dr. Nikola Čepinac (poznati matematičar) (32)
- opisno mjerstvo i prostoručno risanje Rudolf Turković (33)
- prirodopis (botanika) Branko Belontin
- kemija ing. Ivan Kuria (posebno je zainteresirao Preloga za kemiju) (34)
- gimnastika Josip Skrinjarić (35)

Uz imena i prezimena suučenika Vladimira Preloga u zagradi ćemo navesti podatke o godini i mjestu rođenja te roditeljima odnosno skrbnicima kod kojih su stanovali, ali samo kod onih koji su bili novi u V. razredu, dok smo za ostale takve podatke dali u IV. razredu.

Ambrož, Oton,
Belić, Slavko (1903. u Neštinu Slavonija, mlinar u Neštinu);
Bosnai, Đuro, Bosutić Nada, Brückler, Vladimir, Demetrović Slavko),
Čolak, Grujica (1906. u Beogradu, potpukovnik u Beogradu),
Despenić, Ružica (1905. u Staroj Gradiški, gradski podvornik);
Divjanović, Duka (1905. u Našicama, fijakerist u Našicama),
Engelman, Andor; Esinger Gustav,
Franjin, Marko (1904. u Petardi Baranja, ratar u Petardi);
Frynta, Jaroslav; Fuhrmann, Theodor,
Gruić, Borivoje,
Heil, Ferdo,
Jahl, Nada; Janković, grof Dionis, privatno (1904. u Cabuni, veleposjednik u Cabuni),
Kečkicić, Dragoljub (1905. u Beogradu, posebica u Novom Sadu);
Killer, Pavica (1905. u Koški, gradski činovnik u Osijeku);
Kohn, Miroslav,
Lang, Mira,
Mayer, Emil; Medanić, Lavoslav; Mesarić, Dragutin; Mesić, Stjepan (1904. u Sisku, posebica u Osijeku);
Miković, pl. Milena; Mora, Nikola (1904. u Jastrebarskom, udova u Osijeku),
Neumann, Oskar; Nikolić Žarko,
Ostoić, Darinka; Pischa, Dragutin; Politzer, Josip; br. 34. Prelog, Vladimir; Prica, Olga (1904. u Osijeku, trgovac u Osijeku),

Radešić, Antun (1905. u Budimpešti, činovnik u Osijeku); Rajić, Ivan; Raljušić, Dragan; Reich, Zdenko; Rein, Ivan, Schier, Viktorija (1904. u Osijeku, udova u Osijeku); Schmidt, Dragutin (1906. u Vukovaru, kraljevski kotarski veterinar u Vukovaru); Schmidt, Ervin (1903. u Osijeku, veleposjednik u Osijeku); Schmidt, Vladimir (1905. u Podgoraču, šumar u Osijeku); Singer, Slavko; Schulterer, Vilko, Tičak, Evica; Tolić, Aleksander (1904. u Foči Bosna, kraljevski kotarski akcesist u Foči), Velin, Marin (1904. u Santovu Baranja, posjednik-ratar u Santovu), Zsuffa, Antun.

Nakon završenoga V. razreda realne gimnazije u Osijeku Vladimir Prelog, osječki gimnazijalac, već se zainteresirao za kemiju te se vratio s roditeljima u Zagreb gdje je maturirao i dalje krenuo na studije te nastavio svoj znanstveni rad i život (36).

ZAKLJUČAK

Možemo reći da su osnovni temelji za budući znanstveni rad i dobivanje nobelove nagrade Leopolda Lavoslava Ružičke i Vladimira Preloga postavljeni u osječkoj školskoj sredini. Osječke gimnazije, dobri profesori i opća klima u radu i učenju krajem 19. i početkom 20. stoljeća dali su poticaje i usmjerenja mladim gimnazijalcima Ružički i Prelogu, ali i drugima. Stoga je takvo osječko gimnazijsko stanje bilo zaslužno tlo iz kog su niknuli i razvili se svjetski zaslužni nobelovci. To je ujedno najbolji poticajni primjer i poruka da školska sredina, profesori i suučenicima, mogu u velikoj mjeri pridonijeti razvoju mladih osoba i usmjeriti ih prema budućim znanstvenicima koji će svojim radom koristiti čovječanstvu.

LITERATURA

1. Perivoj Hrvatskih velikana - rondel učenika gimnazije u Osijeku. Družba "Braća Hrvatskog Zmaja". Zmajski stol u Osijeku, Osijek 2007.
2. Rativoj Seiwerth. Naši dobitnici nobelove nagrade za kemiju Leopold Lavoslav Ružička i Vladimir Prelog. Hrvatski znanstveni zbornik, Zagreb 1993.; tečaj 2, broj 1, str. 107.
3. Matični ured Vukovar. Matična knjiga krštenih Vukovar 1878-1890, str. 298, br. 205.
4. Državni arhiv u Osijeku, dalje: DAOS. Gornjogradska pučka škola u Osijeku, br. fonda 189, knjiga 40. O Ružičkinim uspjesima i radovima na području znanosti, prvenstveno organske kemije vidi navedeni rad uglednoga znanstvenika Rativoja Seiwertha.
5. DAOS. Niža pučka škola u Osijeku Gornjem gradu br. 189. Ispitna izvješća za šk. god. 1894.-1897., knjiga 40.
6. DAOS. Kraljevska velika gimnazija br. fonda 157, knj. 54-61.; Ivan Rabar, povjesničar, profesor i javni djelatnik (1851-1919). Zbornik radova znanstveno- stručnoga skupa, HAZU, Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku; Zagreb-Osijek 2002.
7. Barušić, Feliks rodio se u Kloštar Ivaniću 14. siječnja 1864. godine, rimokatolik. Kraljevsku veliku realku završio je u Zagrebu 1881. godine, zatim je završio četiri semestra sveučilišnih nauka u Zagrebu, 1 u Budimpešti, 1 u Beču od 1881. do 1884. godine. Ispitan je iz matematike i fizike kao sporednih predmeta 1887. g., a iz prirodopisa kao glavne struke 1892. g. u Zagrebu. Osim toga ispitan je za učitelja građanskih škola iz prirodoslovnih struka i risanja.

- Govorio je i pisao hrvatski i njemački, a razumio je i francuski. Bio je učitelj u Zlataru, potom u Sisku, zatim u Zagrebu na realnoj gimnaziji da bi 1894. godine bio premješten u Osijek na Kraljevsku veliku gimnaziju, a od 1900. godine na mušku učiteljsku školu u Osijeku. (vidi: DAOS. Kraljevska velika (klasična) gimnazija u Osijeku fond 157, Matica i sposobnik učitelja knj. 114.).
8. Kraljević, dr. Ivo rođen u Đakovu 27. travnja 1864. godine, rimokatolik, svećenik. Gimnaziju je završio u Osijeku 1882. godine, a teologiju u Beču 1886. godine te je 1890. postigao doktorat sv. bogoslovlja. Godine 1890. imenovan za vjeroučitelja na Kraljevskoj realnoj gimnaziji u Zemunu, da bi 1895. godine bio premješten za vjeroučitelja na osječku realnu gimnaziju i s njom spojeno višu trgovačku školu, a 1897. na osječku Kraljevsku veliku gimnaziju.
 9. Vjekoslav Celestin, rkt., svjetovnjak, predavao latinski i grčki. Rođen u Ivancu 13. lipnja 1862. g. Završio je nižu pučku školu u Samoboru 1874. g. potom Kraljevsku veliku gimnaziju u Zagrebu 1882., Sveučilište Franje Josipa I. u Zagrebu 1886. smjer klasična filologija. Pisao je i govorio njemački i francuski, a razumio je engleski. Posebno je poznao arheologiju i numizmatiku, rimsku epigrafiku. Vjenčao se 1891. g. s Gabrijelom Knobloch i imao šestoro djece. Od 1893. g. postao je kustos muzeja u Osijeku, zaprisegnuti vještak za grafologiju kod Kraljevskog sudbenog stola u Osijeku, član Konzervatorskoga zemaljskog povjerenstva za starinu, zaprisegnuti vještak za arheologiju i numizmatiku. Napisao je više rasprava iz prapovijesti i rimske te novije arheologije, grčke i rimske epigrafike te numizmatike. Prestao je raditi 1926. godine.
 10. Purić, Josip rodio se u Drenovcima 11. ožujka 1862. godine, rimokatolik. Gimnaziju je završio u Vinkovcima, a sveučilište u Zagrebu te je osposobljen za zemljopisno-povijesnu struku 1885. godine. Bio je svjetovnjak i oženjen. Prvo je radio na realnoj gimnaziji u Zemunu, potom u Mitrovici a od 1887. godine u Osijeku na Kraljevskoj velikoj gimnaziji. Godine 1894. zaposlen je u arheološkome muzeju u Zagrebu, da bi 1897. g. bio vraćen u Osijek na Kraljevsku veliku gimnaziju, no već 1899. premješten je u Zagreb na Kraljevsku realnu gimnaziju. Bio je i narodni zastupnik u Hrvatskome i zajedničkome Ugarsko-hrvatskom saboru. Umro je 9. listopada 1909. g. u Vinkovcima.
 11. Hladnik, Antun rođen u Logatcu u Sloveniji 7. prosinca 1849. godine, rimokatolik. Gimnaziju je završio u Ljubljani, a sveučilište u Beču te osposobljen za učitelja matematike i fizike 1877. godine. Prvo je službovao na gimnaziji u Grazu, zatim od 1882. u Gospiću, da bi 1886. g. bio premješten u Osijek na Kraljevsku klasičnu gimnaziju te je umirovljen 1912. godine.
 12. Valjavec, Petar rodio se u Belu u Kranjskoj 17. lipnja 1846. godine, rimokatolik. Završio gimnaziju i filozofski fakultet te je osposobljen za predavanje klasične filologije u Grazu 1877. godine. Od 1869. g. učitelj je na požeškoj gimnaziji, a 1874. premješten je na Kraljevsku gimnaziju u Zagreb, potom kraće vrijeme u Senju, a 1877. g. u Osijek na klasičnu gimnaziju. Od 1886. radio je na gospičkoj gimnaziji, a 1888. g. premješten je na gimnaziju u Mitrovici, da bi 1894. g. opet bio vraćen u Osijek na klasičnu gimnaziju, a od 1906. u Osijeku na realnu gimnaziju. Umirovljen je 1907. g. te je umro u Grazu 24. srpnja 1909. godine.
 13. Dimitar Marković, rkt., svjetovnjak, predavao crtanje. Rođen u Rijeci 22. prosinca 1853. g., gdje je završio realnu gimnaziju 1873. g. zatim je tri semestra polazio u Beču u umjetničko-obrtničku školu te 1881. g. završio Kraljevsku akademiju risarskih umjetnosti u Firenci. Radio na Kraljevskoj velikoj realnoj gimnaziji u Osijeku od 1879. g., a od 1910. na vlastitu molbu premješten je na realnu gimnaziju u Zagreb. Od 1893. g. je bio zastupnik grada Osijeka. Godine 1896. odlikovan je brončanom kolajnom na Milenijskoj izložbi u Budimpešti zbog izloženih školskih risarija. Osobito se istakao kod gradnje gimnazijske zgrade u Osijeku na čemu mu je Gradsko poglavarstvo 1880. g. odalo priznanje. Posebno je bio zaslužan za glazbeni život mladeži pa mu je i Vlada odala javno priznanje 1909. g.
 14. Šišić, pl. Ferdo rođen u Vinkovcima 9. ožujka 1869. godine, rimokatolik. Gimnaziju je završio u Zagrebu 1888. g., a sveučilišne nauke u Beču i Zagrebu 1892. g. te je bio osposobljen za predavanje povijesti i zemljopisa kao glavne struke, a hrvatskoga i nje-

- mačkoga jezika kao sporedne. Prvo je službovao 1892. g. u Gospiću, a od 1893. na zagrebačkoj realnoj gimnaziji, da bi 1894. g. bio premješten u Osijek na Kraljevsku veliku gimnaziju, a od 1897. radio je na Kraljevskoj realnoj gimnaziji u Osijeku, da bi 1899. g. opet bio vraćen na Kraljevsku veliku gimnaziju u Osijeku. Napisao je više knjiga iz povijesti hrvatskoga naroda kao i "Županija virovitička u prošlosti", 1896. godine.
15. Dukat, Viktor (Vladoje) rođen u Zagrebu 10. prosinca 1861. godine, rimokatolik. Gimnaziju je polazio u Zagrebu i Varaždinu, potom 1 godinu klasično-filološku struku u Beču, a 2 u Zagrebu te je osposobljen za predavanje latinskoga i grčkoga jezika na gimnazijama. Od 1883. radio je na gimnaziji u Zagrebu, a od 1884. na osječkoj, da bi 1887. stekao naslov profesora te dalje radio na osječkoj realci. Godine 1904. premješten je na službu u Kraljevskoj zemaljskoj vladi, Odjel za bogoštovlje i nastavu u Zagrebu, da bi 1908. g. postao ravnatelj gornjogradske gimnazije u Zagrebu.
 16. Ernest Pascher, rkt., svjetovnjak, predavao njemački jezik. Rođen u Brodu 1. siječnja 1870. g. Gimnaziju je završio u Osijeku. Studirao na Sveučilištu u Beču do 1892. g. te je bio osposobljen u Beču 1897. g. za sporedne predmete iz klasične filologije a iz njemačkog jezika za profesora gimnazije s hrvatskim jezikom. Prvo je radio na zagrebačkoj Kraljevskoj velikoj gimnaziji od 1892. g., a od 1895. na velikoj gimnaziji u Vinkovcima, potom od 1899. na Požeškoj gimnaziji. Na osječku Kraljevsku veliku gimnaziju došao je 1903. g. Od 1913. radio je na gimnaziji u Senju gdje je bio i ravnatelj gimnazije, ali je već 1914. prešao na gimnaziju u Sušak, no krajem 1914. na vlastitu molbu premješten je u Osijek na veliku gimnaziju, a 1920. g. na Kraljevsku realnu gimnaziju u Osijeku. Napisao je više članaka i stručnih radova iz njemačkoga jezika.
 17. Milutin Mencin rkt., svjetovnjak, predavao latinski i grčki. Rođen u Karlovcu 10. kolovoza 1856. g., gimnaziju završio u Zagrebu, a filozofske nauke na zagrebačkom sveučilištu te je 1882. g. osposobljen za učitelja zemljopisa i povijesti na gimnazijama. Od 1883. g. radio na osječkoj Kraljevskoj velikoj gimnaziji.
 18. Laska, Antun, rođen u Borohradeku u Češkoj 6. siječnja 1847. godine, rimokatolik, svjetovnjak. Nakon završene gimnazija studirao u Pragu na filozofskome fakultetu te je 1873. g. osposobljen u Beču za predavanje matematike i fizike na češkome, njemačkome i hrvatskome jeziku. Prvo je bio učitelj od 1871. godine na kr. gimnaziji u Osijeku, a od 1873. na požeškoj gimnaziji te je 1906. g. umirovljen. Umro je 8. rujna 1908. u Osijeku i pokopan na donjogradskom groblju.
 19. Ivan Rabar, rkt., svjetovnjak, predavao talijanski, latinski i povijest. Rođen u Vladićima kod Kanfanara u Istri 7. travnja 1851. g. Završio teološki studij u Gorici a potom filozofski u Gracu u Zagrebu te je bio osposobljen u Pešti 1877. g. za učitelja zemljopisa i povijesti na gimnazijama. Dobro je znao talijanski i njemački jezik, a uz ostalo bavio se i gombanjem. Prvo je radio na gimnaziji u Osijeku od 1871. g. te je nakon toga završio sveučilišne nauke i od 1876. opet radio na Kraljevskoj klasičnoj gimnaziji u Osijeku. Godine 1893. mu je povjerena privremena uprava nove učiteljske škole u Osijeku, a od 1894. postao je ravnatelj Kraljevske velike gimnazije u Osijeku. Godine 1907. postao je zastupnik grada Osijeka. Bio je vladin povjerenik u povjerenstvu za ispite zrelosti. Pisao je u više listova, prevodio s talijanskoga i francuskoga jezika i napisao više knjiga. Više vidi: Ivan Rabar, Povjesničar, profesor i javni djelatnik (1851.-1919.), Zbornik radova znanstveno-stručnoga skupa HAZU, Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, Zagreb-Osijek, 2002.
 20. Više o drugim profesorima koji su predavali Ružički vidi: DAOS, Kraljevska velika gimnazija u Osijeku br. fonda 157, Matica i sposobnik učitelja br. 114. i 115.
 21. Gimnazije u Osijeku. Zagreb-Osijek 2001.
 22. Magarašević, Branko rodio se u Srijemskim Karlovcima 11. veljače 1892. godine, pravoslavne vjere, svjetovnjak, oženjen. Završio gimnaziju u Srijemskim Karlovcima, studirao u Zagrebu i Leipzigu staroklasičnu filologiju kao glavnu struku, a hrvatski jezik kao sporednu. Radio je u Osijeku od 1917. g. na realnoj gimnaziji, a 1930. g. premješten na realnu gimnaziju u Zagreb.
 23. Popović, Nikola rođen u Srijemskim Karlovcima 24. XI. 1889. godine, pravoslavne vjere, svjetovnjak, oženjen. Gimnaziju je završio u Srijemskim Karlovcima, a studij u Beču i Zagrebu te je bio osposobljen za glavnu struku zemljopis i povijest. Godine 1918. imenovan je za profesora na realnoj gimnaziji u Osijeku.
 24. Emil (Milan) Verlić, rkt., svjetovnjak, predavao matematiku. Rođen je u Zagrebu 3. ožujka 1887. U Zagrebu je završio gornjogradsku gimnaziju, a sveučilišne nauke u Zagrebu od osam semestara te je bio osposobljen za profesora matematike i fizike u Zagrebu 1913. g. Najprije je od 1912. g. radio na osječkoj Kraljevskoj velikoj gimnaziji, zatim od 1919. na Trgovačkoj akademiji u Osijeku, a od 1920. na Kraljevskoj realnoj gimnaziji u Osijeku.
 25. Dr. Josip Bösendorfer, rkt., svjetovnjak, predavao zemljopis i povijest, ali i hrvatski jezik i neke druge predmete. Rođen je u Lukaču u Slavoniji 30. siječnja 1876. g. Završio je veliku gimnaziju u Osijeku, a na sveučilištu u Zagrebu stekao zvanje profesora zemljopisa i povijesti, te je 1901. promoviran na čast doktora filozofije u Zagrebu. Najprije je radio u Zagrebu na donjogradskoj gimnaziji, a 1900. je došao za profesora u Osijek na veliku (klasičnu) gimnaziju. Od 1914. je radio na Kraljevskoj realnoj gimnaziji u Osijeku, ali je već 1916. vraćen na klasičnu gimnaziju u Osijek. Uz svoja predavanja bavio se istraživanjem lokalne i nacionalne hrvatske povijesti te je objavio više radova i knjiga. DAOS, Kraljevska realna gimnazija br. fonda 158, Matica i sposobnik za učitelje br. 36.
 26. Marijan Jelenčić, rođen u Dobri k/Brod Moravice 1893. g., završio teologiju i zaređen za svećenika u Đakovu 1916. g., umro u Osijeku 1974. g.
 27. Milan Stijić, pravoslavne vjere, svjetovnjak, predavao hrvatski jezik. Rođen je u Dalju 11. lipnja 1889. Gimnaziju je završio na Sušaku te potom studirao u Zagrebu i Beču do 1913. g. Osposobljen je bio za profesora klasične filologije. Prvo je radio na gimnaziji u Sušaku od 1916. g., a početkom 1922. je premješten je na Kraljevsku realnu gimnaziju u Osijek.
 28. Maksimilijan Melkus, rkt., svjetovnjak, prof. njemačkoga jezika. Rođen u Münchenu u Bavarskoj 3. studenog 1887. Gimnaziju je završio u Osijeku 1907. Studirao je u Pragu, Zagrebu i Münchenu devet semestara hrvatski i njemački jezik. Prvo je radio u Zagrebu na gornjogradskoj gimnaziji od 1912. g., a od 1914. u Osijeku na realnoj gimnaziji.
 29. Adolf Herzer, mojsijevac, svjetovnjak, predavao latinski jezik. Rođen u Vratnu, Hrvatska, 22. prosinca 1880. g. Gimnaziju je završio u Varaždinu 1899. g. te potom u Zagrebu na Filozofskome fakultetu klasičnu filologiju 1903. g. Prvo je radio na donjogradskoj gimnaziji u Zagrebu, a od 1903. u Gospiću, od 1905. u Senju, a od 1907. na realnoj gimnaziji u Osijeku, te je 1922. g. imenovan ravnateljem iste gimnazije.
 30. Nikola Savić, pravoslavne vjere, svjetovnjak, predavao matematiku i fiziku. Rođen je u Osijeku 10. prosinca 1888. g. Gimnaziju je završio u Osijeku, potom je odslušao dvanaest semestara u Zagrebu i Berlinu, glavnu struku kemiju, a sporedne matematiku i fiziku. Prvo je radio u Osijeku od 1920. g.
 31. Josip Meštrović, rkt., svjetovnjak, predavao zemljopis i povijest. Rođen je u Iloku u Slavoniji 8. ožujka 1885. Gimnaziju je završio u Vinkovcima, a studirao u Beču i Zagrebu geografiju i povijest. Prvo je radio na gimnaziji u Vukovaru od 1912. g., a od 1918. na realnoj gimnaziji u Osijeku, te od 1922. g. na realnoj gimnaziji u Iloku.
 32. Nikola Čepinac, pravoslavac, svjetovnjak, predavao matematiku. Rođen u Dalju 10. prosinca 1893. g. Završio je Kraljevsku veliku gimnaziju u Osijeku te potom slušao sedam semestara filozofije na Bečkom sveučilištu i dva u Zagrebu, i to spekulativnu filozofiju, matematiku i fiziku te diplomirao 1918. g. Godine 1921. promoviran na čast doktora filozofije u Zagrebu. Od 1920. g. bio je učitelj na Kraljevskoj velikoj gimnaziji u Osijeku, a krajem 1920. premješten je na Kraljevsku veliku realnu gimnaziju u Osijeku.
 33. Turković, Rudolf, rkt., svjetovnjak, predavao mjerstvo i risanje. Rođen je u Šljivoševcima kod Donjeg Miholjca 2. listopada 1889. g. Završio je realnu gimnaziju u Osijeku 1909. g. Potom je odslušao osam semestara na visokoj školi za naobrazbu profesora risanja u Budimpešti, a državni stručni ispit položio je za profesora iz pros-

toručnoga i geometrijskoga crtanja 1913. g. također u Budimpešti. Bavio se i slikarstvom. Prvo je službovao u Koprivnici na preparandiji, potom je 1920. godine iz osječke preparandije premještan na realnu gimnaziju u Osijeku.

34. Ivan Kuria, prav. vjere, svjetovnjak, predavao kemiju. Rođen je u Osijeku 25. lipnja 1880. g., gdje je završio realnu gimnaziju, zatim je studirao na Tehnikumu u Beču od 1898. do 1903. te dva semestra na Visokoj elektrotehničkoj školi u Beču 1910./11. g. Položio je dva državna ispita iz kemijskog odjela na Bečkoj tehnici te dobro govorio uz hrvatski još njemački i francuski jezik. Prvo je radio kao pomoćni učitelj a nedugo potom postao predstojnik Kemijsko-analitičkoga zavoda u Parizu od 1906. do 1908. g. Nakon toga bio je upravitelj Agrikulturnoga zemaljskog zavoda u Križevcima i učitelj tamošnjega Višega gospodarskog učilišta od 1908. do 1910. g.. Od 1911./12. kemijski je stručnjak u tvornici karbida u Jajcu, zatim inženjer u inozemnome odjeljenju patentske poslovnice K. Sischler u Beču od 1912. do 1914. g. Od 1919. imenovan je učiteljem na realnoj gimnaziji u Osijeku, a 1922. premješten je na realnu gimnaziju u Petrinju te je ponovno od 1923. radio na realnoj gimnaziji u Osijeku..
35. DAOS, Kraljevska velika realna gimnazija u Osijeku br. 158, Matice i sposobnih učitelja br. 35.
36. Više vidi: dr. R. Seiwertha. Naši dobitnici nobelove nagrade za kemiju Leopold Ružička i Vladimir Prelog. Hrvatski znanstveni zbornik, Zagreb 1993. god. 2, broj 1, str. 114; zatim Gimnazije u Osijeku 1729.-1995. HAZU, Zavod za znanstveni rad u Osijeku, Osijek 1996.

NOBEL PRIZE-WINNERS LEOPOLD LAVOSLAV RUŽIČKA (1887-1976) AND VLADIMIR PRELOG (1906-1998) - OSIJEK PUPILS

Stjepan Sršan
Croatian State Archives in Osijek, K. Firingera 1

ABSTRACT

Every milieu, especially school, teachers and fellow pupils leave significant marks in lives of future scientists and cultural workers. That was also the case with two Croatian Nobelists, Leopold Lavoslav Ružička and Vladimir Prelog, who were significantly formed by the Osijek surrounding and comprehensive school.

This paper brings basic data on the Osijek surrounding, teachers and fellow pupils of the future Croatian Nobelists Leopold Lavoslav Ružička and Vladimir Prelog and on their lives and schooling in Osijek in the late 19th and the early 20th century. Osijek also takes credit for a significant influence on forming and guiding of our Nobelists, which should be thanked to teachers and fellow pupils. Names of teachers and fellow pupils, which were taken from school registers give some information about the people who taught them, their school fellows, and the circumstances under which the young pupils, the later Nobelists, worked and lived. Ružička and Prelog maintained close relationships with many of their school mates, exchanging reflections on their youth. The paper shows that the milieu, teachers, school and school mates always influence the shaping of a person and that they also take part in the contribution of our Nobelists to the mankind.

Key words: Leopold Lavoslav Ružička; Vladimir Prelog; Teachers; Grammar school; Pupils of Grammar School; Osijek